

JOANNA SURMACKA

Wydział Pedagogiki, Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków
Faculty of Pedagogy, The Pedagogical University, Cracow
e-mail: joanna.surmacka@up.krakow.pl

MAŁGORZATA BANACH

VIII Liceum Ogólnokształcące, Kraków

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Stymulacja i wspomaganie rozwoju człowieka w biegu życia”, Kraków 7–8 czerwca 2018 roku

W dniach 7–8 czerwca 2018 r. na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie odbyła się interdyscyplinarna konferencja naukowa poświęcona problematyce stymulowania i wspomagania rozwoju człowieka od dzieciństwa do starości. Konferencja ta miała charakter ogólnopolski z międzynarodowym zasięgiem. Organizatorem była Pracownia Psychologii Dzieci i Młodzieży Katedry Psychologii UP, a współorganizatorami Miejskie Centrum Psychoprofilaktyki Uzależnień w Krakowie oraz Polskie Towarzystwo Psychologiczne Oddział Kraków. W konferencji wzięło udział ponad 100 gości, z czego 70 osób jako uczestnicy czynni, a ponad 30 to bierni słuchacze. Podczas konferencji odbyły się dwie sesje plenarne (jedna w języku angielskim), osiem sesji tematycznych, sesja posterowa oraz dziesięć warsztatów, skierowanych przede wszystkim do praktyków. Uczestnikami konferencji byli głównie psychologowie, pedagodzy oraz logopedzi, a także lekarze różnych specjalności i pracownicy socjalni. Najważniejszym celem konferencji było ukazanie złożoności podejmowanej problematyki, stąd jej interdyscyplinarny charakter. Program naukowy konferencji koncentrował się m.in. na: możliwościach i ograniczeniach rozwojowych; współczesnych czynnikach ryzyka i czynnikach ochronnych; obecnych trendach w neuropsychologii i psychopatologii rozwojowej; oraz różnorodnych podejściach do diagnozy i terapii.

Konferencję zainaugurowała Pani Prorektor UP dr hab. Katarzyna Potyrała, prof. UP oraz przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego dr Agnieszka Lasota, która prowadziła również sesje plenarne. Wykład inauguracyjny wygłosiła prof. dr hab. Elżbieta Szelaż z Pracowni Neuropsychologii Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN w Warszawie. Ten niezwykle interesujący wykład poświęcony został zagadnieniu działania tzw. **zegara mózgowego**, kształtującego funkcjonowanie (zarówno prawidłowe, jak i patologiczne) umysłu ludzkiego, u podłoża którego leży dynamika czasowa. Zdaniem prelegentki „sprawne funkcjonowanie poznawcze zasadza się w mózgowych mechanizmach percepcji czasu”. Percepcja czasu, zwana inaczej czasowym przetwarzaniem informacji, jest traktowana jako matryca neuronalna dla różnych funkcji umysłowych. Prowadzone badania o charakterze neuropsychologicznym pod kierunkiem Pani Profesor wskazują na zasadność terapii, np. chorych osób z afazją podarową czy dzieci z opóźnionym rozwojem mowy. Uczestnicy zapoznali się z podstawowymi informacjami na temat nowatorskiego programu terapeutycznego Dr Neuronowski, który koncentruje się na usprawnianiu zegara mózgowego i łagodzi deficyty przetwarzania czasowego odpowiednio przeprowadzanymi treningami funkcji umysłowych.

Kolejny wykład w sesji plenarnej wygłosiła prof. dr hab. Maria Kielar-Turska z Akademii Ignatianum w Krakowie, wybitna specjalistka od badań nad językiem, mową i rozwojem poznawczym dzieci. W ostatnich latach jej zainteresowania badawcze skoncentrowały się na osobach w wieku senioralnym. Pani Profesor, w swoim wystąpieniu pochyliła się nad problematyką poznania i języka, odwołując się do badań nad mapą dziecięcego umysłu. Na zakończenie prelegentka stwierdziła, że prowadzone badania nad obrazem dziecięcej wiedzy o świecie są niezwykle wartościowe, gdyż pozwalają lepiej zrozumieć umysł dziecka.

Kolejny referat zaprezentowała prof. dr hab. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska z Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, będąca ekspertem w dziedzinie badań nad dziećmi uzdolnionymi matematycznie. Zdaniem Pani Profesor w Polsce mamy niedoszacowanie dzieci uzdolnionych matematycznie. Podkreślała, że jeśli dorośli nie stymulują rozwoju tych uzdolnień u dzieci, nie wspierają we właściwym „krytycznym” czasie, to niestety te zdolności matematyczne obniżają się, „marnieją”. Prelegentka skierowała do uczestników apel o podejmowanie działań zmierzających do poprawy losów dzieci uzdolnionych matematycznie w polskich szkołach.

Czwartkową sesję plenarną zamknął wykład prof. UP dr hab. Katarzyny Pluteckiej, która uwagę uczestników przekierowała ze świata dzieci uzdolnionych do świata dzieci niesłyszących. Pani Profesor od wielu lat zajmuje się badaniami nad rozwojem dzieci głuchych. W swojej prezentacji zwróciła uwagę na zmiany w zakresie różnych obszarów działań, m.in. w prawnym, ustawodawczym, organizacyjnym, szkolnym, które dotyczą wspomagania rozwoju dzieci głuchych.

W piątek w godzinach popołudniowych odbyła się sesja plenarna w języku angielskim. Uczestnicy mogli wysłuchać m.in. wykładu dr Cynthii Hazel z USA na temat wspierania młodych ludzi w rozwoju tych cech, które pozwolą im w pełni zaangażować się jako członkowie społeczeństwa. Autorka zauważyła, że w Polsce niestety ten wskaźnik zaangażowania młodych ludzi jest niższy w porównaniu

z innymi krajami europejskimi. Podkreślała również, że zaangażowanie obywatelskie ma kluczowe znaczenie dla rozwoju innowacyjnych rozwiązań w państwie i rozwoju demokracji. Z kolei prof. Helena Sofia Pacheco Veiga z Portugalii w swoim wystąpieniu zwróciła uwagę, że rządy wielu państw oczekują, iż szkolnictwo wyższe przyczyni się do poprawy rzeczywistości społecznej, gospodarczej czy kulturowej. Takie umiejętności, jak empatia, aktywne słuchanie, bezwarunkowa akceptacja, szacunek dla wartości i historii życia innych, powinny mieć właściwą przestrzeń do kształtowania i rozwijania u młodych ludzi właśnie w trakcie studiów wyższych.

Wykład prof. Sandry Bosacki z Kanady również dotyczył okresu adolescencji, a tematem przewodnim była próba odpowiedzi na pytanie, jak dorośli mogą pomóc młodym ludziom w rozwijaniu teorii umysłu, zwłaszcza w tym krytycznym momencie przechodzenia z okresu dzieciństwa do adolescencji. Prelegentka wskazywała, w jaki sposób nauczyciele mogą opracować przyjazną mapę mentalną i moralną młodzieży. Dr William F. Morrison i dr Mary Rizza z USA w swoim wystąpieniu zwrócili uwagę na dzieci podwójnie wyjątkowe (*twice-exceptional*). To dzieci, które z jednej strony mają zdiagnozowaną niepełnosprawność czy dysfunkcję w rozwoju, z drugiej zaś wykazują się ponadprzeciętnością w innym zakresie, np. uzdolnień czy talentów. Autorzy ukazali pozytywne i negatywne aspekty identyfikacji podwójnie wyjątkowego ucznia. Zwrócili uwagę na konieczność dopasowania programów edukacyjnych do potrzeb takiego ucznia, zarówno na etapie diagnozy, jak i podczas pracy z nim. Ostatnia prelegentka, prof. Paula Sismeiro Pereira z Portugalii, przedstawiła uczestnikom konferencji najnowsze doniesienia z badań dotyczących przemocy w relacjach intymnych. Autorka pokazała, że tzw. podejście rozwojowe związane z wpływem doświadczeń z dzieciństwa na stosowanie przemocy przez sprawcę może być adekwatne również w odniesieniu do ofiary. Podkreśliła, że niezdrowe relacje w domu ofiary już w okresie dzieciństwa mogą determinować późniejsze wybory i związki intymne z przemocowym sprawcą.

Podczas dwudniowej konferencji uczestnicy mieli okazję uczestniczyć także w ośmiu sesjach tematycznych, sesji posterowej oraz aż w dieścieciu praktycznych zajęciach warsztatowych.

Pierwsza sesja tematyczna skupiona była wokół problematyki **znaczenia środowiska rodzinnego i szkolnego w optymalizacji rozwoju dzieci z niepełnosprawnością**. Uczestnicy tej sesji dowiedzieli się m.in., na czym polega praca w placówkach oferujących wczesne wspomaganie rozwoju, jak wygląda współpraca rodziców w zakresie opieki nad dziećmi z zespołem Downa, w jaki sposób oligofrenopedagodzy mogą wykorzystywać karty metaforyczne w pracy z dziećmi, oraz dyskutowali, czy obecność ucznia niepełnosprawnego w polskiej szkole ogólnodostępnej to fakt czy iluzja.

W sesji tematycznej poświęconej **diagnozie i wspomaganiu rozwoju dzieci w średnim i późnym dzieciństwie** wystąpienia dotyczyły głównie rozwoju emocjonalno-społecznego i poznawczego dzieci. Tematyka prezentacji dotyczyła m.in. zdolności dzieci przedszkolnych do rozumienia fałszywych przekonań i emocjonalnych konsekwencji tych przekonań; związku między stylami wychowawczymi rodziców a zachowaniami pozytywnymi i negatywnymi dzieci; diagnozy funkcjonalnej obszaru emocjonalno-społecznego przy użyciu pakietu diagnostycznego TROSKA, projektowania działań edukacyjnych w przedszkolu; oraz znaczenia stosowania treningów poznawczych przy wykorzystaniu gier komputerowych na przykładzie matematycznej gry Kalkulilio.

Treść wystąpień uczestników kolejnej sesji tematycznej skierowana została na **emocjonalno-społeczne czynniki utrudniające prawidłowy rozwój dzieci, młodzieży i dorosłych**. Mogliśmy bliżej zrozumieć objawy zaburzeń nerwicowych u dzieci na przykładzie fobii szkolnej, której objawy maskowały problem pierwotny. Okazuje się również, że coraz częściej dzieci doświadczają tzw. **gelotofobii**, czyli lęku przed ośmieszeniem. Badania wskazują, że problem ten dotyczy nawet 7-krotnie częściej właśnie dzieci w porównaniu z dorosłymi. Trudności w przystosowaniu do nowej sytuacji to nie tylko problem dzieci, ale także młodych ludzi podejmujących studia. W związku z tym

w rezultacie podjęcia naukowych rozważań na ten temat utworzono narzędzie – trójczynnikowy kwestionariusz do oceny trudności studenckich.

W trakcie sesji zatytułowanej „Motywacyjne i osobowościowe uwarunkowania prawidłowego rozwoju osób na różnych etapach rozwoju” zostały zaprezentowane wyniki badań dotyczące różnic w preferowanych wartościach między badaną młodzieżą z ostatnich lat szkoły podstawowej oraz młodzieżą gimnazjalną. Kolejne wystąpienie również nawiązywało do problemu wartości, gdyż dotyczyło sumienia aktualizacyjnego jako czynnika rozwojowego obecnego w biegu życia. Autorka w swoich badaniach wykazała, że osoby o pozytywnym (rozwojowym) sumieniu aktualizacyjnym cechują się także wyższym poziomem dobrostanu psychicznego i niższym poziomem niepokoju egzystencjalnego. Z wysokim poziomem dobrostanu wiąże się też wysokie poczucie wspólnoty – co wykazały badania kolejnej prelegentki. Zostały również zaprezentowane bardzo ciekawe wyniki badań porównawczych nad motywacją osiągnięć a cechami osobowości w grupie polskich i niemieckich studentów.

Podczas konferencji został poruszony problem dotyczący obecności **neuropsychologicznych aspektów w diagnostyce i terapii**. Autorzy wystąpień zwrócili uwagę na rolę funkcji wykonawczych w neuropsychologicznej diagnostyce różnicowej wczesnych objawów demencji i na znaczenie neuroplastyczności mózgu u osób powyżej 65. roku życia. Podkreślali również konieczność terapii dzieci z CAPD – centralnymi zaburzeniami przetwarzania słuchowego, znaczenie terapii grupowej w rehabilitacji osób z nabytymi dysfunkcjami OUN oraz wspomaganie codziennego funkcjonowania pamięci prospektywnej zarówno u starszych, jak i młodszych osób.

Nie zabrakło sesji poświęconej **stymulowaniu i wspomaganiu rozwoju osób w wieku dorosłym oraz senioralnym**. Uczestnicy najpierw zostali wprowadzeni w świat dorosłych z zespołem Aspergera, którzy jako dzieci nie zostali zdiagnozowani, a postawiono im diagnozę dopiero w wieku średnim. Podczas kolejnego wystąpienia przedstawiono przyczyny

i konsekwencje deprywacji potrzeb człowieka hospitalizowanego. Autorki dwóch ostatnich referatów pochyliły się zaś nad okresem senioralnym. Pierwsza z nich pokazała, jak postrzegana jest starość i starzenie się przez młodych dorosłych, druga zaś zaprezentowała możliwości wykorzystania założeń pedagogiki Marii Montessori w pracy z seniorami.

W bogatej ofercie tematycznej konferencji pojawiła się również sesja referatowa dotycząca **współczesnych zagrożeń rozwoju jednostki w biegu życia**. Podjęta tematyka dotyczyła wpływu współczesnych zjawisk psychopatologicznych na rozwój zachowań kryminogennych, uwarunkowań przestępczości osób nieletnich czy traktowania szkoły jako źródła identyfikacji problemów i zagrożeń ze strony środowiska lokalnego uczniów.

Jedną z ostatnich sesji tematycznych, ale równie ciekawą i interesującą jak poprzednie, była sesja, w której tematyka referatów skupiała się wokół **wieloaspektowego ujęcia oddziaływań terapeutycznych w kontekście zmian w cyklu życia**. Słuchacze zapoznali się z możliwościami oraz ograniczeniami zastosowania programów psychoedukacyjnych w psychiatrii, np. z programem PEGASUS, Barcelońskim Programem Psychoedukacyjnym czy Krakowskim Programem dla Osób z CHAD. Wysłuchali również referatu na temat terapii psychodynamicznej będącej próbą łączenia psychiatrii z psychoanalizą. Główną myślą dwóch kolejnych wystąpień było ukazanie roli natury oraz muzyki jako formy terapii we współczesnym życiu każdego człowieka.

Warto podkreślić, że podczas konferencji można było brać udział w wybranych przez siebie warsztatach. Były one bardzo zróżnicowane tematycznie. Mogliśmy być uczestnikami treningu asertywności, treningu opartego na metaforach w pracy z grupą lub wykorzystującego zmysły w aktywnościach wspierających harmonijny rozwój dziecka. Bardzo wartościowe okazały się również warsztaty, podczas których uczestnicy poznali wpływ treningu HEG Biofeedback na proces uczenia się czy metodę Warnkego jako wielomodalne wspomaganie nauki i terapii czytania/pisania. Dużym zainteresowaniem cieszyły się też warsztaty

prowadzone przez psychologów z Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie. Słuchacze mogli się zapoznać z czynnikami ryzyka i ochrony w profilaktyce uzależnień oraz z tzw. poradnikiem skutecznej profilaktyki uzależnień oferowanej przez MCPU w Krakowie.

Podczas sesji posterowej zaprezentowano niezwykle ciekawe wyniki badań naukowych, np. dotyczące wspierania bezrobotnych, osób hospitalizowanych, pochodzących z obszarów wiejskich czy niepełnosprawnych. Przedstawione zostały również nowe metody diagnostyczne, takie jak: wersja eksperymentalna skali czynności pomocniczych lub Inwentarz do badania Teorii Umysłu. Pokazano także przydatność i skuteczność już funkcjonujących metod diagnostycznych i terapeutycznych, np. metody 3I lub Monachijskiej Funkcjonalnej Diagnostyki Rozwojowej.

Dwudniowej konferencji towarzyszyło kilka interesujących wydarzeń – m.in. można było wziąć udział w projekcie „Kierunek Kariera” organizowanym przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. Osoby mieszkające lub zatrudnione w Krakowie miały możliwość przeprowadzenia „Bilansu Kariery”, który pozwalał uczestnikowi na poznanie jego osobistych zasobów i możliwości wsparcia rozwoju zawodowego. Konferencja ta stanowiła również jedno z ważniejszych wydarzeń Małopolskiego Dnia Uczenia się. Dopełnieniem obfitości naukowych „dla umysłu” było dostarczenie uczestnikom przyjemności „dla duszy i ciała”. W tym celu organizatorzy zaproponowali wieczorny koncert *Muzyczne Inspiracje* wykonany przez utalentowane dzieci z Podstawowej Szkoły Muzycznej „Inspiracja” w Krakowie. Koncert połączono z bankietem, podczas którego w kularach wciąż trwały rozmowy na tematy naukowe, zainspirowane wystąpieniami uczestników. Spotkanie towarzyskie przyczyniło się do zacieśnienia grona osób żywo zainteresowanych stymulowaniem i wspieraniem rozwoju człowieka w biegu życia.

Konferencja została bardzo pozytywnie odebrana przez wszystkich uczestników, którzy podkreślali wysoki poziom merytoryczny wygłoszonych referatów, a także dobrą atmosferę panującą podczas całej konferencji. War-

to zaznaczyć, iż wykłady, referaty, prezentacje i warsztaty, dzięki wiedzy i doświadczeniu prelegentów, stanowiły dla uczestników źródło cennych, nie tylko teoretycznych, ale i wielu praktycznych informacji. Za wspaniałą atmosferę i całokształt konferencji szczególne słowa uznania należą się dr Agnieszce Lasocie, przewodniczącej Komitetu Organizacyjnego,

której trud i zaangażowanie były widoczne na każdym kroku. Mamy też nadzieję, iż Pracownia Psychologii Dzieci i Młodzieży Uniwersytetu Pedagogicznego, kierowana przez nią, nie po przestaniu na jednej konferencji i będzie kontynuować cykliczne spotkania naukowe dotyczące problematyki stymulowania i wspomagania rozwoju człowieka w biegu życia.